

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту

Кафедра фінансових технологій і підприємництва

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

Удосконалення використання оборотних коштів у фінансово-господарській діяльності підприємства/Improvement of the use of working capital in the financial and economic activities of the enterprise

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Студента   Штанька Владислава Валерійовича

групи   Ф.мз-02с

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр.

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____ В.В. Штанько

(підпис)

керівник роботи _____

(підпис)

П.М. Рубанов

Суми 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту

Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри, д.е.н.проф.

Л.Л. Гриценко

" ____ " _____ 20 ____ р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи магістра

Студент групи Ф.мз-02с інституту (центру) бізнесу, економіки та менеджменту

спеціальності 072 – Фінанси, банківська справа та страхування

Штанька Владислава Валерійовича

(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема роботи: Удосконалення використання оборотних коштів у фінансово-господарській діяльності підприємства/Improvement of the use of working capital in the financial and economic activities of the enterprise

Затверджено наказом по СумДУ № ____ від " ____ " _____ 20 ____ р.

Термін здачі студентом завершеної роботи " ____ " _____ 20 ____ р.

Вихідні дані до роботи: нормативні і законодавчі акти, матеріали державної статистичної звітності, відомчі постанови, інструкції та положення, матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, дані фінансової звітності суб'єкта господарювання тощо.

Зміст основної частини роботи (перелік питань, що підлягають розробці):

1. Теоретичні основи використання оборотних коштів підприємства;
2. Використання оборотних коштів у фінансово-господарській діяльності підприємства;
3. Удосконалення використання оборотних коштів у фінансово-господарській діяльності підприємства.

Дата видачі завдання: " ____ " _____ 20 ____ р.

Керівник кваліфікаційної роботи: _____ П.М. Рубанов
(підпис) (ініціали прізвище)

Завдання прийнято до виконання " ____ " _____ 20 ____ р. _____
(підпис) (ініціали прізвище студента)

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи магістра

на тему

Удосконалення використання оборотних коштів у фінансово-господарській діяльності підприємства

(назва кваліфікаційної роботи магістра)

Штанька Владислава Валерійовича

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

Актуальність теми. Сьогодні для вітчизняних підприємств гостро стоїть проблема виживання та акомодатії в принципово нових умовах господарювання. Зменшення рівня витрат, удосконалення операційної мобільності, зменшення ступеня заборгованості, забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості є нині особливо важливими. Зазначені проблеми з усіх сторін пов'язані із питанням удосконалення використання оборотних коштів підприємств.

Мета дослідження - обґрунтувати теоретичних положень аналізу ефективності використання оборотних коштів та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення їх використання у фінансово-господарській діяльності підприємства.

Об'єкт дослідження - процес використання оборотних коштів на підприємстві.

Предмет дослідження - сукупність теоретичних та практичних аспектів щодо ефективності використання оборотних коштів.

Основний результат роботи:

В першому розділі роботи розглядається економічна сутність, склад та структура оборотних коштів підприємства, з'ясовуються методичні підходи оцінювання ефективності використання оборотних коштів.

У другому розділі досліджується наявність та використання оборотних коштів підприємства та визначаються резерви прискорення оборотності оборотних коштів.

Третій розділ містить напрями підвищення ефективності використання оборотних коштів підприємства та шляхи удосконалення використання оборотних коштів на основі застосування ABC-аналізу. Інформаційною базою роботи законодавчі та нормативно- правові акти, праці іноземних та вітчизняних науковців, фактичні дані річної фінансової звітності ПрАТ «Технологія» за 2016-2020 р. р.

Ключові слова: **ОБОРОТНІ КОШТИ, ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ, ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ, ЦИФРОВІЗАЦІЯ.**

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 35 сторінках, з яких список використаних джерел із 45 найменувань.

Робота містить 8 таблиць, 6 рисунків.

Рік захисту роботи- 2022 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	6
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА	9
1.1 Економічна сутність, склад та структура оборотних коштів підприємства	9
1.2 Методичні підходи оцінювання ефективності використання оборотних коштів	14
2 ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ У ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	19
2.1 Аналіз наявності та використання оборотних коштів підприємства	19
2.2 Визначення резервів прискорення оборотності оборотних коштів	25
3 УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ У ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	30
3.1 Напрями підвищення ефективності використання оборотних коштів підприємства	30
3.2 Удосконалення використання оборотних коштів на основі застосування АВС-аналізу	34
ВИСНОВКИ	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	40

ВСТУП

Актуальність теми. Сьогодні для вітчизняних підприємств гостро стоїть проблема виживання та акомодатії в принципово нових умовах господарювання. Зменшення рівня витрат, удосконалення операційної мобільності, зменшення ступеня заборгованості, забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості є нині особливо важливими. Зазначені проблеми з усіх сторін пов'язані із питанням удосконалення використання оборотних коштів підприємств.

Оборотні кошти являються одним з найбільш вагомих складників успішного функціонування підприємства. Власне оборотні кошти являються критерієм ділової активності підприємства. Визначення оптимального розміру оборотних коштів та їх ефективного використання є головною метою діяльності виробничих підприємств.

Поряд з цим, нині існують певні недоліки в застосуванні методики аналізу ефективності використання оборотних коштів, що призводить до невиправданих витрат і зниження рентабельності підприємства в цілому.

Проблема ефективного використання оборотних коштів на сьогодні залишається доволі актуальною для вітчизняних науковців.

Так, в працях Власюка Н.І., Ганіна В.І., Гурової К.Д., Дехтяр Н.А., Дейнеки О.В., Домбровської Н.Р., Доніна Є.О., Канцедал Н.Ю., Коваленко А.Г., Кононової О.О., Лебедевої А.М., Мартиненко В.П., Морозюк Д.І., Насібової О.В., Павленко О.П., Пархоменка О.П., Польової О.Л., Рубахи М.В., Савченко А.М., Сікетіної Н.Г., Савицької О.М., Стоянової-Коваль С.С., Тюленєвої Ю.В., Тютюнник Я.В., Філатової М.М., Хаустової І.Є., Шарової С.В., Швець Ю.О. та інших зосереджена особлива увага на розгляді теоретичних аспектів та вивченні практичного досвіду ефективного використання оборотних коштів.

Разом з тим, існує перелік теоретичних та практичних проблем, які залишаються ще невирішеними. Так, враховуючи вагому кількість наукових

публікацій щодо використання оборотних коштів, дослідження їх сутності, складу та структури, методики аналізу ефективності їх використання потребують подальшого опрацювання.

Наявні роботи науковців не в повному обсязі враховують сучасні методи аналізу ефективності використання оборотних коштів підприємства з урахуванням особливостей операційної діяльності виробничих підприємств та критеріїв її показників.

Тому дослідження використання оборотних коштів у фінансово-господарській діяльності підприємства та пошук напрямів його удосконалення набуває особливої актуальності.

Мета даної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних положень аналізу ефективності використання оборотних коштів та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення їх використання у фінансово-господарській діяльності підприємства.

Досягнення визначеної мети обумовлює доцільність вирішення таких завдань:

- розглянути економічну сутність, склад та структуру оборотних коштів підприємства;
- з'ясувати методичні підходи оцінювання ефективності використання оборотних коштів;
- проаналізувати наявність та використання оборотних коштів підприємства;
- визначити резерви прискорення оборотності оборотних коштів;
- розробити напрями підвищення ефективності використання оборотних коштів підприємства;
- визначити шляхи удосконалення використання оборотних коштів на основі застосування ABC-аналізу.

Об'єктом дослідження є процес використання оборотних коштів в підприємстві. Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних та практичних аспектів щодо ефективності використання оборотних коштів.

В першому розділі роботи розглядається економічна сутність, склад та структура оборотних коштів підприємства, з'ясовуються методичні підходи оцінювання ефективності використання оборотних коштів. У другому розділі досліджується наявність та використання оборотних коштів підприємства та визначаються резерви прискорення оборотності оборотних коштів. Третій розділ містить напрями підвищення ефективності використання оборотних коштів підприємства та шляхи удосконалення використання оборотних коштів на основі застосування АВС-аналізу.

В магістерській роботі використані системний та комплексний підхід, завдяки яким здійснювалося сполучення складних економічних фактів в цілісному процесі. Також застосовувалися індуктивний метод, метод аналізу та синтезу, порівняння, економіко-статистичні та розрахунково-аналітичні методи та прийоми.

Інформаційною базою роботи законодавчі та нормативно-правові акти, праці іноземних та вітчизняних науковців, фактичні дані річної фінансової звітності ПрАТ «Технологія» за 2016-2020 р. р.

Результатом дослідження є розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення використання оборотних коштів у фінансово-господарській діяльності підприємства.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Економічна сутність, склад та структура оборотних коштів підприємства

Дослідження теоретичних основ використання оборотних коштів не доцільно здійснювати без розгляду їх економічної сутності, складу та структури, адже виключно вони забезпечують ефективне проведення аналізу їх ефективності.

Здійснення суцільного процесу діяльності підприємства повинно відбуватися за рахунок наявності оборотних коштів. Від міри їх результативного застосування залежить фінансове становище підприємства, його безперервна діяльність та фінансово-економічний захист.

З'ясування економічної сутності оборотних коштів та проблем пов'язаних з цим, дає змогу опанувати відмінності та особливості, реалізувати план організації оборотних коштів на підприємстві, який обов'язково включає ефективність використання оборотних коштів.

Беручи до уваги необхідність здійснення фінансово-господарської діяльності підприємств відповідно до чинної нормативно-правовій базі в галузі бухгалтерського обліку та звітності в Україні, ресурсами, що перебувають під контролем суб'єкта господарювання при здійсненні колишніх явищ і споживання яких буде спрямовано на одержання доходу у наступному періоді визнаються активами[26].

Також іншими нормативно-правовими актами, які затверджені Міністерством фінансів України визначено, що оборотними активами є гроші та їх еквіваленти, які не лімітовані при використуванні та інакші ресурси, що направлені для збуту або вживання продовж певного виробничого періоду чи продовж одного звітного року [26;10].

Запасами визнаються активи, що є в наявності суб'єкта господарювання з метою їх майбутньої реалізації при здійсненні статутної діяльності підприємства, або які знаходяться в ході виробничого циклу задля наступної реалізації готової продукції чи фактично удержуються з метою використання у виробничому процесі при її створенні та з метою керування виробництвом [27;10]

Грошові кошти (гроші) - готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання [26].

Ще одним складником вищезазначених активів є дебіторська заборгованість, як сума заборгованості дебіторів суб'єкту господарювання на відповідну дату [28;10]. Також до складу оборотних активів для потреб обліку відносять витрати майбутніх періодів та поточні фінансові інвестиції.

Враховуючи нормативно- правову термінологію та аналізуючи наукові праці, зустрічаємо наступне. Так, у дослідженні Савченко А.М. стосовно природи терміну «оборотні активи» відображено існування між вітчизняними науковцями суперечностей у тлумаченні таких понять, як «оборотні фонди», «оборотний капітал», «поточні активи», «оборотні засоби», «оборотні кошти» тощо. Наразі даний автор акцентує свою увагу на тому, що цілісної думки щодо цих термінів і в чинній законодавчій базі не існує [35,с.703].

З цим погоджується і Домбровська Н.Р., яка відзначає, що досить часто поняття «оборотні активи» науковці пов'язують та ототожнюють із оборотним капіталом, оборотними коштами, обіговими засобами та поточними активами[12,с.821].

Стоянова-Коваль С.С. зауважує, що оборотні активи й оборотний капітал є двома категоріями, які характеризують одні й ті самі об'єкти, а саме грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення, дебіторську заборгованість і виробничі запаси. Проте, оборотний капітал, як економічна категорія, є більш ширшим поняття, чим оборотні активи. Оборотний капітал, на думку авторки, відображає склад оборотних активів і розкриває їх фінансове забезпечення[38,с.102].

Поряд з цим Власюк Н.І. зазначає, що уподібнювати оборотний капітал, оборотні кошти та оборотні засоби не варто, адже виключно оборотним коштам властива конфігурація вартості. Поряд з цим оборотним засобам або, інакше кажучи, активам притаманні матеріальні риси. Оборотному капіталу, в свою чергу, характерні риси і матеріальності і вартісності [5,с.64].

Існування тісного зв'язку між керуванням оборотним капіталом та прибутковістю фірми відмічає Сінг Х.П. [34,с.34]. А Пейс М.А. схиляється до твердження, що практика більш агресивної політики управління оборотним капіталом збільшує прибутковість фірм. [29,с.341].

Коваленко О.В. в своєму дослідженні з спираючись на думку Ватченко О. Б. та Кустрич Л.О., погоджується з міркуваннями Поддєрьогіна А.М. та О.П. Пархоменка, які зазначають, що поняття оборотного капіталу має своє закордонне походження і в економічній літературі почало використовуватися при роботі з виданнями з економічних питань англійською мовою.

Разом з цим, ці автори наголошують, що у вітчизняній економічній літературі частіше вживають інші терміни, а саме: оборотні засоби, кошти, активи. При цьому вищевказані науковці зазначають, що не дивлячись на різне трактування цих понять, саме їм притаманне забезпечення здійснення виробничого циклу, яке гарантує отримання фінансових результатів діяльності підприємства [15, с.134].

Що стосується оборотних коштів, то вони проходять всі три стадії кругообігу: не витрачаються, а авансуються в процес виробництва і знову повертаються на новий виток, беручи участь у формуванні витрат виробництва за допомогою участі всіх своїх форм який приймає оборотний капітал у процесі кругообігу [18, с.2].

Канцедал Н.Ю. на основі утверджень Савицької Г.В. зауважує, що оборотні активи складають значну частину ресурсів комерційних організацій, тому важлива роль відводиться поліпшення їх використання. Однією з умов безперервності діяльності є постійне відновлення його матеріальної бази[14,с.105].

На думку Тютюнник Я.В., що порівнювала поняття «оборотні активи», «оборотний капітал» і «оборотні кошти» і зазначала, що це самостійні категорії з характерними властивостями, оборотні кошти – кількість грошових коштів або їх еквівалентів, вкладених в оборотні фонди та фонди обігу, котрі обслуговують безперервний виробничий процес та продаж готової продукції[41, с. 160]

Морshed А., спираючись на дослідження Аджанаку Е.А., які присвячені взаємозв'язку між керуванням оборотним капіталом і дебіторською заборгованістю відмічає, що найбільший значний вплив мають політика інвестицій в оборотні кошти, фінансування та рентабельність. Також даний автор зазначає і з ним погоджується Бедняєв Д., що саме оборотні кошти забезпечують ліквідність підприємства[24, с.257;1, с.59; 2,с.40].

Повністю погоджуємося з Насібовою О.В., яка вимічає, що в економічній літературі є багато підходів до визначення сутності поняття «оборотні кошти».

Також авторка зазначає, що характерні властивості конфігурації оборотних коштів у різноманітних сферах діяльності та вірогідність виникнення фінансової небезпеки з-за негативних факторів вітчизняної економіки потребують виявленню сучасних постав до раціоналізації використання оборотних коштів. Це призведе до пристосування суб'єктів господарювання до існуючих реалій [25, с.801].

Склад оборотних коштів наведений на рисунку 1.1.

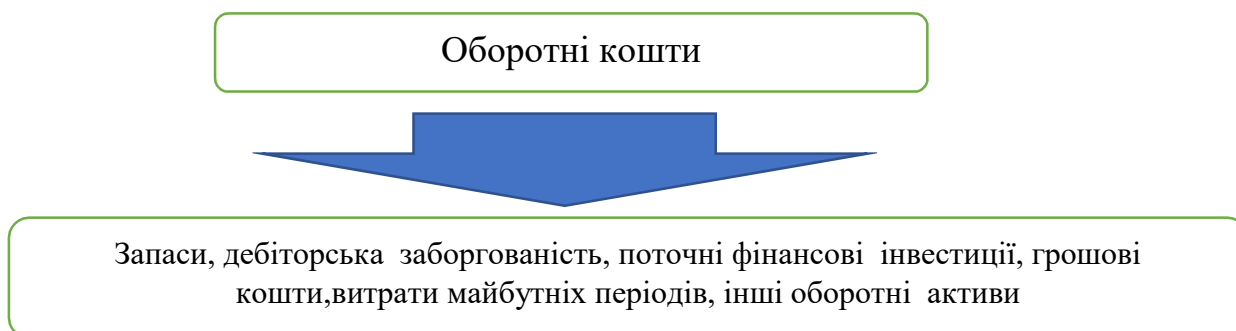

Рисунок 1.1-Склад оборотних коштів [3, с. 221].

Корбутяк А.Г. відзначає, що саме ефективне управління оборотними активами підприємства забезпечує розрахунок їх оптимального розміру та діапазону. Також це позитивно впливає на зниження витрат, здійснення оплат, підтримує ділову активність і забезпечує платоспроможність [16, с.3].

Структуруючи оборотні кошти, важливим є вибір такої класифікаційної ознаки, яка враховує сучасні аспекти функціонування підприємства в зовнішньому середовищі та ефективне управління його активами та ефективним використанням капіталу [17, с.71].

Разом з тим, Хаустова І.А. зосереджує свою увагу на тому, що на практиці процес формування, керування оборотними коштами та здійснення оцінювання доцільно здійснювати за певними властивостями. До них можна віднести функцію участі у виробничому циклі, виділення нормованих та ненормованих оборотних коштів, визначення джерел формування та збільшення. Також важливо враховувати рівень їх ліквідності та поділ їх за значимістю на матеріальні та вартісні [40, с.65]

Оптимізація структури оборотних коштів підприємства- це ефективне співвідношення складових компонентів оборотних активів при мінімальному їх обсягу для забезпечення достатнього рівня ліквідності та платоспроможності підприємства [21, с. 226].

Таким чином, особливістю та об'єктивною необхідністю оборотних коштів, їх складу та структури на промислових підприємствах є те, щоб покрити витрати понесені на виробництво продукції можна тільки після її реалізації.

Цей процес відбувається за допомогою оборотних коштів, адже оборотні кошти вкладаються у грошову форму в запаси і в процесі виробництва продукції спочатку переходять до незавершеного виробництва, а потім у виді готової продукції зберігаються на складах, після чого відвантажуються покупцям і замовникам і тільки після надходження виручки від її реалізації наново повертаються у грошову форму.

Ефективність використання оборотних коштів в цьому процесі відіграє надважливу роль і залежить від досконалості методики аналізу ефективності їх використання, завдяки якій відбувається швидкий рух оборотних коштів.

1.2. Методичні підходи оцінювання ефективності використання оборотних коштів

Управління оборотними коштами зазвичай розглядається фінансовими керівниками компаній як дуже важливий фактор, що визначає прибутковість фірми[8,с.74]. Оборотні кошти являються одним з найголовніших компонентів успішного функціонування підприємства, об'єм яких природно відбивається на ефективності його роботи в цілому, оскільки оборотні кошти являються показником ділової активності підприємства та його оборотності.

Донін Є.О. акцентує увагу на тому, що за умови нестачі оборотних коштів підприємство не буде мати можливості здійснювати умови угод та вчасно погашати заборгованості. З метою здійснення безперебійного виробничого циклу досить актуальним є оцінювання складу, структури, руху фактичних оборотних коштів та раціональності їх використовування[13, с.77].

Досліджуючи методичні аспекти аналізу ефективності використання оборотних коштів, погоджуємося з М.В. Рубаха, Лебедева А.М., Бечко П.К. та інші науковці які дійшли висновку, що ефективність використання оборотних коштів доречно проводити за певними показниками, такими як коефіцієнт оборотності, термін оборотності оборотних активів, коефіцієнт оборотності запасів, термін обороту запасів, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, термін обороту дебіторської заборгованості, коефіцієнт оборотності грошових коштів, тривалість обороту грошових коштів, коефіцієнт завантаженості, рентабельність оборотних активів[4;19;33;45].

Потрібно зазначити, що інформацією, необхідною для здійснення аналізу ефективності використання оборотних коштів, забезпечує баланс (звіт про

фінансовий стан) підприємства, звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) та примітки до фінансової звітності за потреби.

Саме баланс (звіт про фінансовий стан) підприємства є вагомим джерелом даних для аналізу показників і оцінювання ефективності оборотних коштів. Основними показниками, які характеризують ефективність використання оборотних коштів є показники їх оборотності.

Генеральним показником являється коефіцієнт оборотності, а решта, наприклад, коефіцієнт завантаження та тривалість одного обороту, є похідними від нього.

Коефіцієнт оборотності оборотних коштів (K_o) свідчить про кількість оборотів, які можуть здійснити оборотні кошти за певний період. Чим більше оборотів буде здійснено, тим ефективніше їх використання. Коефіцієнт оборотності характеризує суму чистої виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) при здійсненні розрахунків на 1 грн. оборотного капіталу і визначається, як ділення річного грошового виторгу (ЧВ) до середньорічних залишків оборотних коштів за балансовими даними ($C_{об.}$). Цей показник визначається за формулою[4, с. 397]:

$$K_o = \frac{ЧВ}{C_{об.}} \quad (1.1)$$

де, K_o - коефіцієнт оборотності оборотних коштів;

ЧВ -реалізована продукція;

$C_{об.}$ -середньорічні залишки оборотних коштів.

Чим більше оборотів здійснюють оборотні кошти, тим ефективніше вони використовуються[44, с. 81].

Термін обороту оборотних коштів ($T_{об.}$) показує тривалість одного обороту оборотних коштів в днях і обчислюється за формулою[37, с. 5]:

$$T_{об.} = \frac{\text{Дні періоду}}{K_o} \quad (1.2)$$

де, $T_{об.}$ - термін обороту оборотних коштів;

K_o - коефіцієнт оборотності оборотних коштів.

Коефіцієнт оборотності запасів ($K_{об. З}$) показує, скільки разів зарік обернулися кошти, кладені в розрахунки:

$$K_{об. З} = \frac{ЧВ}{СЗ} \quad (1.3)$$

де, $K_{об. ДЗ}$ - коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;

$СЗ$ - середні запаси.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості ($K_{об.ДЗ}$) показує, скільки разів зарік обернулися кошти, кладені в розрахунки[42, с. 77]:

$$K_{об. ДЗ} = \frac{ЧВ}{СДЗ} \quad (1.4)$$

де, $K_{об. ДЗ}$ - коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;

$СДЗ$ - середня дебіторська заборгованість.

В свою чергу термін оборотності дебіторської заборгованості ($T_{об.ДЗ}$) відображає середній термін сплати дебіторської заборгованості підприємства і обчислюється за формулою:

$$T_{обДЗ} = \frac{\text{Дні періоду}}{K_{обДЗ}} \quad (1.5)$$

де, $T_{об. ДЗ}$ термін оборотності дебіторської заборгованості;

$K_{об. ДЗ}$ - коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості.

Коефіцієнт оборотності грошових коштів ($K_o ГК$) показує кількість оборотів грошових коштів за період, що аналізується:

$$K_{oГК} = \frac{ЧВ}{СГК} \quad (1.6)$$

де, $K_{oГК}$ - коефіцієнт оборотності грошових коштів;
 $СГК$ - середня величина грошових коштів.

Тривалість обороту грошових коштів відображає скільки оборотів грошових коштів було в періоді, що аналізується:

$$T_{обГК} = \frac{\text{Дні періоду}}{K_{oГК}} \quad (1.7)$$

Коефіцієнт завантаженості оборотних коштів ($K_{зав}$) відображає кількість оборотних коштів підприємства припадає на 1 грн. продукції, що реалізується [19, с. 68]:

$$K_{зав} = \frac{С_{об}}{ЧВ} \quad (1.8)$$

де, $K_{зав}$ - коефіцієнт завантаженості оборотних коштів;
 $ЧВ$ -реалізована продукція;
 $С_{об}$.-середньорічні залишки оборотних коштів.

Поряд з цим показником, який характеризує відносну прибутковість оборотних коштів є рентабельність ($P_{об}$), що визначається за формулою[33,с.7]:

$$P_{об} = \frac{ЧП}{ОК} \quad (1.9)$$

Варто наголосити, що пришвидшення оборотності оборотних коштів, що свідчить про скорочення терміну руху оборотними коштами всього кругообігу і часткових його етапів та зменшує потребу в оборотних коштах, при цьому відміченням вивільнення цих коштів з обороту.

І навпаки, сповільнення оборотності оборотних коштів, характеризується додатковим залученням коштів до обороту, при цьому негативно впливаючи на ефективність використання оборотних коштів.

Варто зазначити, що вивільнення оборотних коштів існує як абсолютне так і відносне. Абсолютне вивільнення оборотних коштів проходить тоді, коли обсяг реалізованої продукції забезпечений меншим застосуванням оборотних коштів у поточному періоді порівняно з минулим[36,с.80].

$$C_{абс} = C_1 - C_0 \quad (1.10)$$

де, $C_{абс}$ – абсолютне вивільнення оборотних коштів;

C_1 -оборотні кошти звітнього періоду;

C_0 -оборотні кошти базисного або планового періоду.

А відносне вивільнення виходить при прискоренні оборотності із зростанням обсягу продажів або виробництва. Головна відмінність від абсолютного вивільнення це те, що при цьому кошти компанії не можуть бути вилучені з обігу без збереження безперервності виробництва.

Відносне вивільнення оборотних коштів визначається за формулою[36,с.80]:

$$C_{отні} = \frac{C_0 \cdot B_1}{B_0 - C_1} \quad (1.11)$$

де, B_1, B_0 -обсяг реалізованої продукції в базисному(плановому)та звітньому році;

$C_0 C_1$ -оборотні кошти звітнього, базисного або планового періоду.

Таким чином, саме застосування методичного інструментарію дає змогу в повній мірі оцінити ефективність використання оборотних коштів, що підвищує ефективність діяльності в цілому по підприємству.

2 АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ У ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Аналіз наявності та використання оборотних коштів підприємства

Наявність оборотних коштів є обов'язковою умовою функціонування підприємства. ПрАТ «Технологія» існуючи як підприємство, що спеціалізується на виготовленні укупорочних й упаковочних матеріалів, стало лідером не тільки на ринку України, але й за кордоном.

Вектор розвитку ПрАТ «Технологія» зорієнтований на постійне самовдосконалення, яке втілюється в системах виробництва, менеджменту, контролю якості продукції, що передбачає ефективне використання оборотних активів.

ПрАТ «Технологія» виробляє етикетки та матеріали для пакування шампанських вин, інших алкогольних напоїв, плівки, іншої комплектуючої сировини та представляє автомобільні послуги щодо перевезення навантажень вантажним автотранспортом.

ПрАТ «Технологія» втілює свою діяльність в рамках існуючих договірних зобов'язань. У зв'язку, з тим, що в майбутньому даний суб'єкт господарювання має на меті розширити власні виробничі потужності, використовуючи при цьому і приватні і залучені кошти задля будівництва осучаснених та модернізованих цехів та купівлі нових виробничих ліній, саме дослідження ефективності використання оборотних коштів буде сприяти позитивному вирішенню цього питання.

Проведемо аналіз динаміки зміни оборотних коштів досліджуваного підприємства. Для прийняття управлінських рішень найбільш правдивим є здійснення аналізу як мінімум за 5 останніх років [30,с.7].

За даними фінансової звітності ПрАТ «Технологія» за 2016-2020 р. р. в таблиці 2.1 наведені склад та структура оборотних коштів підприємства.

Таблиця 2.1 – Аналіз динаміки та складу оборотних коштів ПрАТ «Технологія» за 2016-2020 р. р. (тис. грн.)

Оборотні кошти	2016 р.	2017р.	2018р.	2019р.	2020р.	2020 р. до 2016 р.:	
						тис. грн.	%
Запаси	119378	160 213	222 219	165 679	219 738	+100360	184,1
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	247123	349 968	437 570	458 109	518 534	+271411	209,8
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	34674	21 408	40 295	6 840	1 066	-33608	3,1
Дебіторська заборгованість з бюджетом	6956	20 364	34 709	6 132	4 784	-2172	68,8
Інша поточна дебіторська заборгованість	15016	2 371	75	17 375	1 722	-13294	11,5
Гроші та їх еквіваленти	2341	5 808	41 511	37 645	26 863	+24522	1147,5
Витрати майбутніх періодів	-	461	75	126	526	+526	-
Інші оборотні активи	2265	-	-	235	249	-2016	11,0
Всього оборотних коштів	427753	560 132	776 379	692 141	773 482	+345729	180,8

Дані таблиці 2.1 свідчать, що протягом 2016-2020 р. р. простежується зростання оборотних коштів ПрАТ «Технологія» на 345729 тис. грн., або на 80,8% у зв'язку із збільшення таких складових оборотних коштів, як запаси- на 100360 тис. грн. або на 84,1%, дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги - на 271411 тис. грн. або на 109,8%, гроші та їх еквіваленти- на 24522 тис.грн. або на 1047,5%, витрати майбутніх періодів- на 526 тис.грн. або на 100,0.

Структура оборотних коштів представлена на рисунку 2.1.

Рисунок 2.1- Структура оборотних коштів ПрАТ «Технологія» за 2016-2020 р. р.

В таблиці 2.2 представлені показники ефективності використання оборотних коштів ПрАТ «Технологія» за 2016-2020 р. р., а саме коефіцієнт оборотності оборотних коштів, період обертання оборотних коштів, коефіцієнт оборотності запасів, період обертання запасів, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості за продукцію, період обертання дебіторської заборгованості за продукцію, коефіцієнт оборотності грошових коштів, період обертання грошових коштів, коефіцієнт завантаження коштів в обороті, рентабельність оборотних коштів.

Таблиця 2.2- Показники ефективності використання оборотних коштів
ПрАТ «Технологія» за 2016-2020 р. р.

Оборотні кошти	2016 р.	2017 р.	2018р.	2019р.	2020р.	2020 р. до 2016 р.,+,-
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	2,9	2,6	2,3	2,0	2,15	-0,75
Період обертання оборотних коштів	126	140	159	183	169	+43
Коефіцієнт оборотності запасів	9,9	9,2	8,1	7,7	8,2	-1,7
Період обертання запасів	37	40	45	47	45	+8
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості за продукцію	5	4,3	4	3,3	8,2	+3,2
Період обертання дебіторської заборгованості за продукцію	73	85	91	111	45	-28
Коефіцієнт оборотності грошових коштів	158	316,3	65,7	37,9	48,9	-109,1
Період обертання грошових коштів	2	1	6	9	7	+5
Коефіцієнт завантаження коштів в обороті	0,3	0,4	0,43	0,49	0,46	+0,16
Рентабельність оборотних коштів	66,2	43,0	28,8	26,5	41,8	-24,4

Дані таблиці свідчать, що коефіцієнт оборотності оборотних коштів відображає кількість оборотів оборотних коштів за аналізований період. Значення даного коефіцієнту для ПрАТ «Технологія» за 2016-2020р.р. має тенденцію до зниження на 0,75: з 2,9 до 2,15, що свідчить про зниження ефективності використання оборотних коштів підприємства протягом п'яти років (рис.2.2).

Відповідно термін обертання оборотних коштів збільшився з 126 днів до 169 днів на 43 дня. Варто відзначити, що коефіцієнт оборотності запасів свідчить про кількість разів обертання на рік коштів, вкладених в запаси при

відповідній потужності виробництва. Даний коефіцієнт має тенденцію до зниження з 9,9 у 2016 році до 8,2 у 2020 році або на 1,7, що свідчить про збільшення терміну обертання запасів на 8 днів. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості протягом 2016-2020 р. р. збільшився на 3,2, що свідчить про зменшення терміну оборотності на 28 днів.

Доволі суперечним є факт зменшення оборотності грошових коштів на 109,1, що призвело до збільшення терміну оборотності коштів на 5 днів.

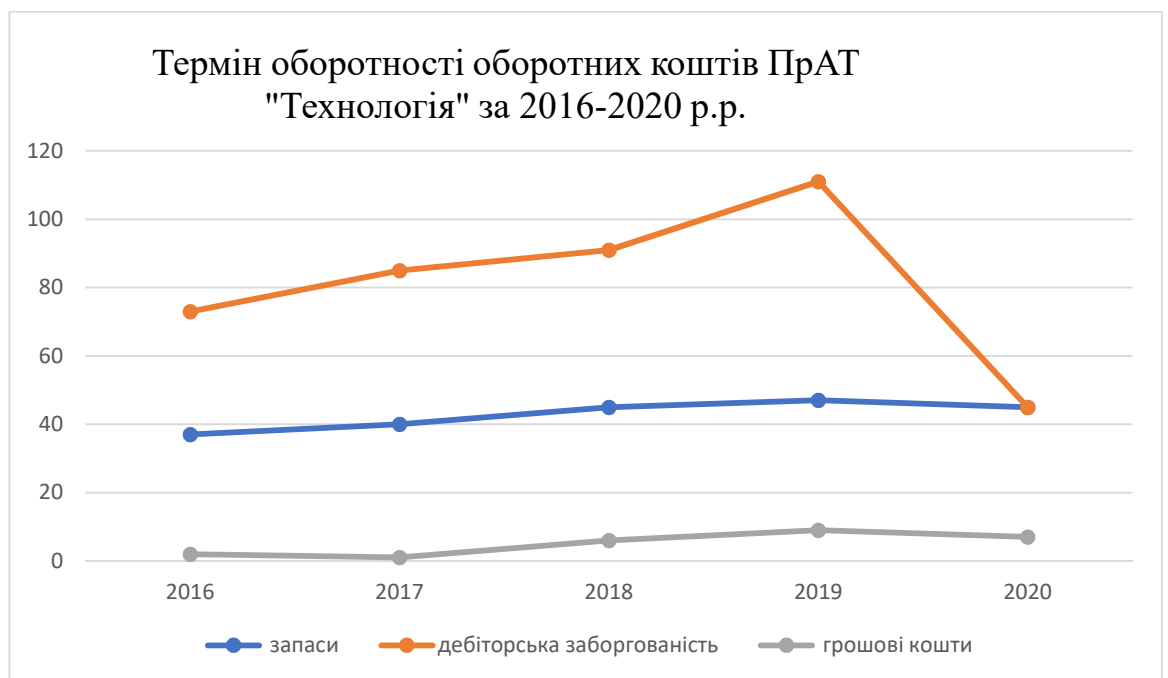

Рисунок 2.2- Термін оборотності оборотних коштів ПрАТ «Технологія» за 2016-2020 р. р.

Коефіцієнт завантаження коштів в обороті є величиною зворотною до коефіцієнта оборотності, який визначає сума коштів, що авансована на 1 грн. виручки від реалізації готової продукції. На досліджуваному підприємстві цей коефіцієнт має тенденцію до збільшення на 0,16. Це означає, що на 1 грн. реалізованої готової продукції було витрачено 0,46 грн. оборотних коштів.

Динаміка зміни рентабельності оборотних коштів наведена на рис.2.3.

Рисунок 2.3- Рентабельність оборотних коштів ПрАТ «Технологія» за 2016-2020 р. р.

Рисунок 2.3 демонструє зниження рентабельності оборотних коштів протягом 2016-2020 р. р. на 24,4%. Таким чином, підсумовуючи все вищевказане, можна констатувати, уповільнення терміну оборотності оборотних коштів на 43 дні свідчить про зниження ефективності їх використання в діяльності підприємства. Варто відзначити, що цей результат характеризується сумою додатково залучених коштів до обороту. В нашому випадку він складає 730878,2 тис. грн. На це залучення мають вплив збільшення середніх залишків оборотних коштів та зміна виручки від реалізації готової продукції. Отже, провівши аналіз ефективності використання оборотних коштів на досліджуваному підприємстві можна констатувати зниження ефективності, що призводить до зменшення рентабельності підприємства в цілому та збільшує потребу у фінансуванні цих складників та пошуку резервів прискорення оборотності оборотних коштів.

2.2. Визначення резервів прискорення оборотності оборотних коштів

Сьогодні для вітчизняних суб'єктів господарювання реальним ефектом економічної кризи є серйозна проблема дефіциту оборотних коштів. Варто зазначити, що належний ступінь платоспроможності підприємства гарантує прийнятний розмір оборотних коштів, адже загальновідомо, що результат діяльності підприємства безпосередньо залежить від оперативного керування при їх формуванні та використанні. З метою дійовості роботи виробничого підприємства треба безперервно осучаснювати та модернізувати адміністрування оборотними коштами при виконанні виробничого процесу та збуті готової продукції завдячуючи щонайменшому їхньому рівню[3, с. 60]. Вагомі резерви поліпшення ефективності і використання оборотних коштів на підприємстві таяться природно в самому підприємстві.

Адже питома вага оборотних коштів у виробничих підприємствах сягає від 30% до 50% (рис.2.4).

Рисунок 2.4- Питома вага оборотних коштів ПрАТ «Технологія» за 2016 -2020 р. р.

Адміністративний ресурс підприємства повинен постійно здійснювати моніторинг ефективності використання оборотних коштів задля ефективної роботи підприємства в цілому.

Варто погодитися з тим, що резервами підвищення ефективності оборотних коштів на підприємствах, на думку, Дехтяр Н.А., Дейнека та Голик Д.В. є скорочення оборотних коштів можливе в основному за рахунок зменшення розміру дебіторської заборгованості. Зниження розміру дебіторської заборгованості уможливорює вибудовування раціонального порядку контролювання за керуванням та своєчасністю погашення сум дебіторської заборгованості. Вони зазначають, що в залежності від рівня значущості певного покупця для підприємства варто сформувати певне ранжирування для представлення певних скидок при повній вчасній оплаті за готову продукцію. Також ефективним буде впровадження порядку неповного або повного авансування коштів нових дебіторів та здійснення аналізу ліквідності за їх фінансовою звітністю. Практично, дійовим методом для досліджуваного підприємства буде впровадження і використання такої форми розрахунків, як акредитивами, зокрема з закордонними контрагентами[11,с.292].

Разом з тим вважаємо, що наявність дебіторської заборгованості завжди буде на виробничих підприємствах, враховуючи особливості функціонування даних суб'єктів господарювання. Тому з метою виявлення резервів підвищення ефективності використання оборотних коштів важливо саме вміти ефективно управляти нею, адже дебіторська заборгованість набуває особливого вирішального значення для ПрАТ «Технологія».

Потрібно зазначити, що ефективне використання оборотних коштів покращує організацію виробництва, підвищує ступінь комерційної та фінансової роботи.

Загальновідомо, що еталоном ефективності керування оборотними коштами є чинник часу. Чим довше оборотні кошти знаходяться у одній і тій самій формі, тим нижча ефективність їх використання.

Виявлення резервів прискорення оборотності оборотних коштів в ПрАТ «Технологія» можливе завдяки своєчасному проведенню контролювання за співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості, станом розрахунку за дебіторською заборгованістю, за якою минув строк позовної давності, вчасному виявленню безнадійної дебіторської заборгованості.

З цією метою доречним буде встановлення термінів відстрочення платежів для різних груп покупців та замовників. Потрібно зауважити, що нині існує досвід, коли ці строки визначаються в залежності від періоду часу, протягом якого визначений покупець має змогу реалізувати придбану продукцію на підприємстві.

Тому, покупцям, які реалізують продукцію протягом 15 днів, немає резону давати відстрочення оплати більше ніж на 15 днів. Але беручи до уваги той факт, що ПрАТ «Технологія» не має можливості проаналізувати реалізацію продукції кожним своїм покупцем, вважаємо, що відстрочення платежу має надаватися виключно покупцям, обсяги реалізації яких перевищують зазначені обсяги.

Також для виявлення резервів ефективності використання оборотних коштів доцільним буде встановити ліміти розміру дебіторської заборгованості для окремих покупців, що будуть залежати від обсягів реалізації готової продукції та кредитної історії при розрахунках з ними. Зазвичай, коли обсяг реалізації готової продукції покупцям є доволі значним, і він до цього часу вчасно здійснював погашення своєї заборгованості, тоді можливий факт встановлення більшого ліміту дебіторської заборгованості.

Разом з тим, цей ліміт буде значно меншим для дрібного покупця. При цьому потрібно враховувати той факт, що при перевищенні ліміту наступне відвантаження готової продукції з відстроченням платежу не буде здійснюватися. Так, для покупців продукції ПрАТ «Технологія» можна встановити терміни відстрочення платежів в межах від 3 до 30 днів в залежності від обсягу реалізації: від 10000 до 70000 тис. грн. і більше при

цьому виділивши серед них групи такі, як дрібні, дрібнооптові, середні, великі, крупнооптові.

Це означає, що найбільший термін відстрочення платежу буде складати 30 днів, але для цього покупець повинен придбати продукції на суму від 70000 тис. грн. Розподілення саме на такі групи за обсягом дасть змогу виокремити покупців за обсягом реалізації готової продукції та терміном погашення ними своїх зобов'язань.

Також з метою пошуку резервів прискорення оборотності оборотних коштів є доречним встановлення максимальних обсягів дебіторської заборгованості для покупців та замовників ПрАТ «Технологія» в залежності від вищезазначеної групи, зокрема для дрібнооптових цей обсяг буде складати 18000 грн.(рис.2.5).

Рисунок 2.5- Розмір максимальної дебіторської заборгованості ПрАТ «Технологія» щодо визначення резервів прискорення оборотності оборотних коштів

Потрібно наголосити, що особливістю такого поділу буде те, що покупець котрий більше трьох разів своєчасно не погасив свою заборгованість не має змоги перейти до наступної групи.

Таким чином, підприємство має необхідність виокремити п'ять груп покупців відповідно до обсягів здійснених закупівель продукції визначеними підприємствами. Власне від приналежності покупця до відповідної групи буде залежати за яких умов буде здійснено припинення реалізації готової продукції.

Вагомим резервом прискорення ефективності використання оборотних коштів є застосування стимулюючої системи знижок покупцям, що працюють на умовах передоплати. Задля цього актуально прорахувати отриманий економічний наслідок від реалізації зі знижками та визначити, що ПрАТ «Технологія» є більше вигідним: одержувати менший дохід від реалізації готової продукції з передплатою, або отримувати більший дохід, але при затримці платежів.

Беручи до уваги той факт, що продукції ПрАТ «Технологія» користується постійним попитом, а не тільки сезонним, керівному персоналу підприємства варто надавати постійні знижки на партії продукції від певної суми реалізації готової продукції. Неабияким резервом прискорення оборотності оборотних коштів є розроблення системи договорів, де буде чітко вказані та зазначені умови та строки оплати та відповідальність покупців при порушенні строків здійснення розрахунків.

Тут є доречним розроблення типового контракту поставки готової продукції, в якому будуть враховані всі вимоги чинних нормативно-правових актів, які регулюють здійснення та виконання договірних взаємовідносин. Вирішальною вимогою при цьому до змісту договору є наявність чітко встановлених юридичних норм, що будуть регулювати повний набір відносин з покупцем або замовником. Варто зазначити, що при пошуку резервів прискорення оборотності оборотних коштів потрібно враховувати продуктивність їх використання.

Адже саме прискорення оборотності дає можливість сформувати раціональний обсяг оборотних коштів, який сприяє вивільненню капіталу підприємства з обороту, а не додатковому його залученню та зростання рентабельності підприємства.

3 УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ У ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Напрями підвищення ефективності використання оборотних коштів підприємства

Ефективність використання оборотних коштів окреслюється швидкістю їх оборотністю. Варто зазначити, що прискорення оборотності цих коштів з одного боку, обумовлює зростання обсягу готової продукції на окрему грошову одиницю операційних витрат підприємства, а з іншого призводить до вивільнення певної частини коштів завдяки чому формуються додаткові резерви розширення виробництва.

Розроблення напрямів підвищення ефективності використання оборотних коштів забезпечує пошук напрямів компромісу між ризиком втрати ліквідності підприємства та ефективністю його роботи. При цьому підприємство повинно мати можливість своєчасно здійснювати оплату власних рахунків, виконувати зобов'язання перед постачальниками та покупцями. Варто зазначити, що підприємство, яке не має достатнього рівня оборотного капіталу має перспективу бути неплатоспроможним.

Кардинальними напрямами стратегічної роботи ПрАТ «Технологія» щодо підвищення ефективності управління оборотними коштами зараз можна визначити наступні:

- визначення потреби у оборотних коштах;
- застосування заходів щодо прискорення повернення підприємству дебіторської заборгованості;
- приведення обсягів власних оборотних коштів до найбільш оптимального розміру;
- припинення реалізації готової продукції неплатоспроможним покупцям та замовникам;
- оптимізація управлінських витрат;

- контроль та недопущення невикористаних витрат;
- визначення оптимальнішого обсягу виробництва готової продукції;
- запровадження цифровізації та інноваційних методів управління підприємством.

Таким чином, враховуючи окреслені спрямування стратегічної роботи підприємства у сфері управління, реальними напрямками підвищення ефективності використання оборотних коштів можна визначити:

- аргументоване визначення норм і нормативів;
- існування прямих постійних усталених відносин із постачальниками;
- зниження вартості використовуваних у виробництві запасів за рахунок придбання їх за оптовими цінами;
- заощадження на нормах витрат запасів завдяки запровадженню передових технологій у виробництві;
- повторне використання відходів у виробництві продукції;
- уніфікацію виробництва продукції;
- скорочення тривалості виробничого циклу;
- постійне безперервне здійснення виробничих процесів;
- пришвидшення процесу реалізації готової продукції за рахунок запровадження передових прогресивних маркетингових технологій.

Одним з головних напрямів примноження та зростання ефективності керування оборотними коштами на підприємстві можна виокремити раціональність побудови порядку відбору постачальників.

Також позитивним буде дотримання прийнятного розміру складу та конфігурації запасів задля незмінності здійснення виробничого процесу. При цьому витрати повинні бути мінімальними. Пришвидшення оборотності можливе і за рахунок визначення оптимального розміру запасів та його зменшення. Доречним є застосування цілісного порядку ведення бухгалтерського обліку на рахунках оборотних коштів.

Важливу роль відіграє удосконалення МТБ, раціональне формування складів та процесу збуту готової продукції. Неабияким фактором підвищення

ефективності є визначення оптимальних розмірів готівки, заборгованості дебіторів та формування кошторисів надходження і витрат. Наявна інформаційна база забезпечить повною і реальною інформацією для управлінського аналізу і приймання ефективних рішень [33,с.10-11].

Шляхи прискорення оборотності оборотних коштів наведено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1- Шляхи прискорення оборотності оборотних коштів ПрАТ «Технологія» [6,с.122].

Передвиробнича стадія	Виробнича стадія	Реалізаційна стадія
Пришвидшення та зниження вартості доставки	Використання цілісних пристроїв	Раціональне обрання матеріальних запасів і сировини
Поліпшення організації складського господарства на основі його механізації й автоматизації	Зниження часу між виробничими циклами завдяки підготовчим роботам	Зростання показників ефективності використання запасів
Використання раціональних норм витрат сировини	Використання обладнання з автоматизованим управлінням	Застосування у виробництві запасів і відходів
Зниження витрат запасів невикористаного призначення	Підвищення змінності виробництва	Покращення якісних характеристик оборотних коштів
Здешевлення запасів	Удосконалення порядку поставок та реалізації	Поліпшення конфігурації продукції

Вважаємо, що практичне застосування запропонованих заходів щодо підвищення ефективності використання оборотних коштів дасть змогу максимум ефективно використовувати власні ресурси з метою забезпечення стабільної господарсько-фінансової діяльності підприємства.

Варто зауважити, що нині, в сучасних умовах господарювання, застосування цифрових технологій є перспективним у роботі підприємства надає можливість йому бути більш конкурентоспроможним.

Сьогодні в діяльності підприємств виділяють новітні цифрові технології, які забезпечують роботу з даними, а саме штучний інтелект, великі дані, когнітивні технології, системи розподіленого реєстру, хмарні технології тощо.

Для використання на досліджуваному підприємстві ПрАТ «Технологія» можна запровадити технологію великих даних – big-data, що передбачає обробку структурованих та неструктурованих даних, а також технологію smart-data.

Варто зауважити, що цифровізація аналізу ефективності використання оборотних коштів призведе до можливості управління ним в режимі реального часу, що дасть можливість одержувати потрібну інформацію наближеному до реального часу.

Дуже вдалим при розробці напрямів удосконалення ефективності використання оборотних коштів є використання штучного інтелекту. Особливість його в тому, що штучний інтелект, як інтелектуальна комп'ютерна програма виконує ті ж аналітичні функції, як і людина. Запровадження штучного інтелекту для оцінки ефективності використання оборотних коштів на підприємстві призведе до налагодження відносин із покупцями, збільшення лояльності клієнтів, ефективності комунікації, розвитку договірних відносин, оптимізації процесу реалізації та одержання виручки, трансформацію продуктів на сервіси тощо.

При застосуванні блокчейну, який доцільно застосовувати при здійсненні контролю за використанням оборотних коштів, платежі за продукції переміщуються глобально вміть, виключаючи відкриття купи офісів підприємства з метою економії витрат та ефективності використання оборотних коштів підприємства.

Головними перевагами застосування цифрових технологій в діяльності підприємства є виключення помилок в аналізі ефективності використання оборотних коштів, проведеного економічними працівниками підприємства та забезпечення ефективності та стабільності такої роботи.

Отже, переходячи на цифрові технології та запроваджуючи інноваційні технології до оцінки ефективності використання оборотних коштів забезпечиться збільшення рентабельності підприємства.

3.2 Удосконалення використання оборотних коштів на основі застосування ABC-аналізу

Синтезуючи питання ефективності використання оборотних коштів та її вдосконалення, варто зазначити відсутність достатньої кількості способів керування ними та їх формування у вітчизняній економічній практиці, що є протилежним досвіду закордонних країн [7,с.2].

В економічній спільноті виділяють такі методи управління оборотними коштами: нормування, оптимізація, метод коефіцієнтів, метод ABC.

Нормування, оптимізація та метод коефіцієнтів вже є традиційними для визначення напрямів більш ефективного використання оборотних коштів. Поряд ними метод ABC є досить новим, можна навіть відзначити – інноваційним. Разом з тим, вітчизняні підприємства не мають певного досвіду в його використанні, що значно знижує процес удосконалення використання оборотних коштів.

В процесі дослідження було з'ясовано, що найбільш доцільним методом для ПрАТ «Технологія» є метод ABC.

Варто відмітити, що в залежності від переліку та значущості запасів, які використовуються на підприємстві прийнято виділяти три класифікаційні групи: А, В і С.

До першої групи належать запаси, що являються найбільш значущими. Разом з тим, вони вживаються у виробничому процесі найменше. До другої групи відносяться запаси, які застосовують помірно або посередньо. Третя група включає більш розмаїтий спектр запасів, але їх вартісна оцінка не є значущою.

Синтезуючи порядок проведення даного аналізу, варто зазначити, що незалежно від галузі діяльності підприємства є певна систематичність його здійснення.

Так, спочатку виокремлюється об'єкт оцінювання. Тут доречним буде виявити та провести конкретизацію шляхів аналітичних досліджень за певними напрямками реалізації, інфраструктурою ринкових компонентів. Наступним етапом буде з'ясування критеріїв, за якими відбудеться аналізування. Потім послідовно вимальовується ранжування переліку запасів у відповідності до їх цінності та встановлюється приналежність до певної групи: А, В або С [33,с.128-129].

Так, до складу групи А входять запаси, які в натуральному вираженні займають 50% у загальній структурі витрат на виробництво продукції, до групи В – запаси, частка яких перевищує 25% закупівель, група С містить різноманітний асортимент запасів, які одночасно є незначними з погляду їх вартості у грошовому вираженні[32,с.95].

З даним твердженням погоджується і Морозюк А.І. і зосереджує увагу на тому, що відповідно до наявності максимальної питомої ваги у складі виробничої собівартості готової продукції затрат на сировину й матеріали, саме треба здійснювати пропонований нами АВС – аналіз. Також даний автор наголошує на перспективах виявлення потенціалів зменшення собівартості при розгляді певних центрів витрат, інвестиційних вкладень або проєктів[23,с.118].

Потрібно зазначити, що основною особливістю алгоритму класифікації запасів за запропонованим АВС - аналізом є те, що весь перелік запасів, які надійшли або перебувають у стадії виробництва або готової продукції, яка знаходиться при її поширенні, розміщується у складах за методом зменшення загальної суми всіх даних оборотних коштів. І вже після цього відбувається розподілення за умови зниження даних розмірів.

Зазвичай АВС – аналіз завбачає розподілення запасів за перевагою і відокремлення трьох критеріїв або груп. Разом з тим, можлива й більш подрібнене позиціювання.

Тюленєва Ю.В. наголошує на тому, що варто акцентувати увагу на важливості відокремлення сумового та фізичного об'єму реалізації запасів.

Адже ціни або обсягу реалізації продукції може бути недостатньо, тому що для кожної групи запасів можуть бути різними методи управління, враховуючи їх певні класифікаційні властивості[37,с.601-602].

В цьому випадку можна запропонувати критеріальні підходи до управління групами запасів ABC-класифікації ПрАТ «Технологія», які наведені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2-Критерії до керування категоріями запасів за класифікацією ABC -аналізу ПрАТ «Технологія» [37].

Категорія запасів	Особливості управління
А	1.Здійснення безупинної перевірки за наявністю та рухом запасів. 2.Гриничний розмір замовлення. 3.Застосування макета керування запасами в залежності від величини заказу: виключно постійний.
В	1.Здійснення циклічної перевірки за наявністю та рухом запасів. 2.Передбачення об'ємів використання запасів. 3.Застосування макета керування запасами в залежності від величини заказу: постійний чи непостійний.
С	1.Здійснення незначної перевірки за наявністю та рухом запасів. 2.Застосування моделі керування запасами при їх замовленні від найменшого до найбільшого.

Таким чином, застосування ABC -аналізу є найбільш доречним з огляду на удосконалення використання оборотних коштів на підприємстві.

Саме ABC -аналіз визначає персональні підходи до удосконалення управління та використання оборотних коштів на підприємстві шляхом застосування певного їх ранжування за класифікаційними групами.

ВИСНОВКИ

Вирішальною метою підприємства є стабільність функціонування та максимізація прибутку. Досягнення даної мети забезпечується завдяки правильно визначеній чіткій та ефективній політиці використання оборотних коштів, які відіграють вагомую роль в діяльності підприємства. Нестача оборотних коштів призводить до банкрутства, що змушує керівництво підприємства вишукувати шляхи ефективного їх використання.

Оборотні кошти забезпечують безперервний процес виробництва та реалізації готової продукції. Варто відмітити, що фінансовий результат діяльності підприємства залежить від ефективності використання оборотних коштів.

Склад та структура оборотних коштів визначають їх специфічні особливості для удосконалення використання їх у фінансово-господарській діяльності підприємства.

Ефективність використання оборотності коштів являється незаперечною умовою існування підприємства в умовах конкурентної боротьби на ринку. Значною мірою все залежить від довершеності методики аналізу ефективності використання оборотних коштів, що в свою чергу, дає змогу покращити та удосконалити якість управлінських рішень, як до підвищення ефективності використання оборотних коштів так і до ефективності діяльності підприємства і цілому.

Застосовуючи досліджену методику аналізу ефективності використання оборотних коштів, яка не є перевантаженою розрахунками та є досить ґрунтовною можна провести загальну оцінку ефективності використання оборотних коштів, визначити економічні наслідки для підприємства в результаті прискорення або уповільнення оборотності оборотних коштів, визначити вплив факторів на її зміну, з'ясувати резерви прискорення оборотності оборотних коштів та визначити напрями щодо виявлених

резервів, збільшення обсягів реалізації готової продукції, які в свою чергу дадуть можливість приймати найліпші управлінські рішення.

ПрАТ «Технологія» являється виробничим підприємством, що має в достатньому розмірі оборотні кошти для здійснення своєї діяльності.

Разом з тим, протягом 2016 – 2020 р. р. простежується тенденція до уповільнення оборотності оборотних коштів на 43 дня, що негативно впливає на результати діяльності підприємства. В основному це відбулося за рахунок значного збільшення середніх залишків оборотних коштів не дивлячись на зростання обсягу реалізації готової продукції.

Загальна сума додаткового залучення коштів у 2020 році складає 730878,2 тис. грн., що свідчить про зниження ефективності використання оборотних коштів.

Разом з тим, на підприємстві існують певні приховані резерви прискорення оборотності оборотних коштів. Вони криються певною мірою у вмілому керуванні дебіторською заборгованістю за терміном надання відстрочення платежу, ефективній роботі з покупцями при укладанні контрактів, застосуванні знижок, використуванні акредитивної форми розрахунків тощо.

Процес дослідження використання оборотних коштів передбачає виявлення напрямів їх ефективності.

Впровадження цифрових технологій і методів оптимізації бізнес-процесів дозволяють удосконалити загальний процес управління підприємством надаючи їм суттєву конкурентну перевагу на ринку.

Цифровізація бізнес-проектів, до яких належить і аналіз ефективності використання оборотних коштів підприємства виступає драйвером кардинальних змін в управлінні підприємством. Так, найбільш доречними для застосування на підприємстві будуть технологія великих даних – big-data, що передбачає обробку структурованих та неструктурованих даних, а також технологію smart-data, блокчейну тощо.

Дуже благополучним при опрацюванні напрямів удосконалення ефективності використання оборотних коштів є використання штучного інтелекту. Властивістю його є, виконання аналітичних функцій, в тому числі і при оцінці ефективності використання оборотних коштів.

Запровадження штучного інтелекту для оцінки ефективності використання оборотних коштів на підприємстві призведе до налагодження відносин із покупцями, збільшення лояльності клієнтів, ефективності комунікації, розвитку договірних відносин, оптимізації процесу реалізації та одержання виручки, трансформацію продуктів на сервіси тощо.

Таким чином, застосування штучного інтелекту на досліджуваному підприємстві є найбільш раціональним методом оцінювання ефективності використання оборотних коштів.

Поряд з інноваційними технологіями ефективного використання оборотних коштів доречним буде застосування АВС-аналізу дебіторської заборгованості, як вагової складовою оборотних коштів.

Застосування АВС – аналізу дасть змогу здійснювати контроль та аналіз замовлення покупців та замовників, оформлювати розрахунки за відвантаженою готовою продукцією, визначати стан дебіторської заборгованості, оцінювати її реальний розмір, визначати конкретні розміри знижок при передоплаті тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ajanaku E.A. and Ekundayo O.A. Working capital management and organization performance: the relationship between working capital management and account receivable. *Journal of Management and Corporate Governance*.2017.Vol. 9 No. 2, pp. 59-84.
2. Bedniaev D.N., Khamurova E.O. Working capital management and its impact on the financial results of companies. *Journal of Economy and Business*, 2021.vol. 1-1 (71). p.p. 40-42.
3. Безбородова Т. В., Даншина Т. В. Управління оборотними коштами підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. №1. С. 59–62
4. Бечко П.К. Методичні підходи щодо визначення показників ефективності використання оборотних активів. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Випуск 9. С. 396-399.
5. Власюк Н. І. Еволюція поняття оборотного капіталу підприємства. *Фінансове забезпечення сталого економічного зростання в умовах євроінтеграційних процесів*. 2015. С. 61-64.
6. Ганін В.І., Філатова М.М. Контроль та аналіз оборотних активів підприємства та шляхи їх удосконалення. *Молодий вчений*. 2019 р. № 11 (75). С.-119-124.
7. Голубко А. І. Управління оборотними активами підприємства. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/allfm2018/paper/view/4521>
8. Gonçalves T., Gaio C. and Robles F. The impact of working capital management on firm profitability in different economic cycles: evidence from the United Kingdom. *Economics and Business Letters*.2018.Vol. 7 No. 2, pp. 70-75
9. Гурова К.Д., Ганін В.І. Економічний аналіз: методологія, методика, організація: практикум. -Харків, 2019. С. 220–236.
10. Даньків Й. Я., Остап'юк М. Я. Бухгалтерський облік: підручник. Київ: Знання, 2017.- 469 с.

11. Дехтяр Н. А., Дейнека О. В., Голик Д. В. Оптимізація структури оборотних активів підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. Випуск 1 (12). С. 289-293.
12. Домбровська Н. Р. Економічна квінтесенція та класифікація оборотних активів підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Випуск 17. С. 812-825.
13. Донін Є. О. Особливості сучасних підходів щодо специфіки класифікації оборотних активів підприємства. *Економіка і організація управління*. 2018. № 1 (29). С. 75-85.
14. Канцедал Н. Ю., Клімович І. М., Ганін В. І. Окремі питання управління оборотними активами підприємства. *Економіка та держава*. 2019. № 11. С. 103-107.
15. Коваленко О. В. Підвищення ефективності формування і використання оборотного капіталу підприємства. *Інфраструктура ринку*. - 2016. - Випуск 1. С. 133-139.
16. Корбутяк А. Г., Цікал А. С. Особливості управління оборотними активами підприємства. *Науковий огляд*. 2016. Т.9(30). С. 1-9.
17. Купріна Н. М., Васьковська К. О. Оборотні активи підприємства: аспекти бухгалтерського обліку за національними та міжнародними стандартами та їх класифікація. *Економіка харчової промисловості*. 2020. Том 12, Випуск 4.
18. Кононова О. О. Управління оборотними активами підприємства: маркетинговий підхід. *Ефективна економіка*. 2015 № 4, С.1-4.
19. Лебедева А. М. Методичні аспекти аналізу ефективності використання оборотних активів підприємства. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2015.-№1 (78).- С.67-75.
20. Маринович О. О., Шухманн В. А. Основні стратегії фінансування оборотних активів підприємства. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6854>

21. Мартиненко В.П. Прогресивні підходи до управління оборотними активами підприємств. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2016. № 18. С. 225–229.
22. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Складання та подання фінансової звітності» URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>
23. Морозюк Д. І. Сучасні методи управління оборотним капіталом підприємств та оцінка їх ефективності. *Економічна наука*. 2015. – №1(17). – С. 114–119.
24. Morshed A. University of Sopron, Sopron, Hungary Role of working capital management in profitability considering the connection between accounting and finance. *Asian Journal of Accounting Research*. 2020. Vol. 5 No. 2, pp.257-267.
25. Насібова О.В. Теоретичні аспекти оптимізації оборотних коштів підприємства. *Економіка і суспільство*. 2018.- Випуск №18 С.794-802.
26. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» .URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>
27. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». .URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>
28. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість». .URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>
29. Pais M.A. and Gama P.M. “Working capital management and SMEs profitability: Portuguese evidence”. *International Journal of Managerial Finance*. (2015), Vol. 11 No. 3, pp. 341-358.
30. Павленко О. П, Бурсук Г. Ю. Фінансовий аналіз оборотних активів та оптимізація джерел їх формування. *Молодий вчений*. 2017. №10. 981–984.
31. Пархоменко О.П. Уточнення визначення сутності поняття оборотний капітал. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2015. – №1. – С. 51-54.

32. Польова О.Л. Система управління оборотним капіталом підприємства *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Випуск 21. Частина 2. С.92-95.
33. Рубаха М. В. Прикладні аспекти аналізу оборотного капіталу суб'єкта господарювання. *Ефективна економіка*. 2017. № 4.
34. Singh H.P., Kumar S. and Colombage S. "Working capital management and firm profitability: a meta-analysis". *Qualitative Research in Financial Markets*, 2017, Vol. 9 No. 1, pp. 34-47.
35. Савченко А.М., Матвіюк А.В. Оборотні активи виробничого підприємства в сучасних умовах: обліково-аналітичний аспект. *Східна Європа: Економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 6 (23). С. 698-705.
36. Сікетіна Н. Г. Аналіз ефективності використання оборотних активів підприємства *Вісник НТУ «ХПИ»* 2018. № 47(1323) С.78-81.
37. Савицька О.М. Ефективність діяльності та управління підприємством: особливості використання теорії, методології та результативності аналітичних досліджень. *Ефективна економіка*. 2019. №6. С.1-12.
38. Стоянова-Коваль С. С. Оборотні активи аграрних підприємств: економічна сутність та науково-методичні підходи до специфіки їх класифікації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 10 Ч.2. С.100-104.
39. Тюленева Ю.В. Застосування методу abc-хуз-аналізу під час управління логістичними процесами аграрного підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. В.20. С.598-603.
40. Хаустова І. Є. Актуальні проблеми управління оборотними активами підприємства. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут"*. 2018. № 19 (1295). С. 64–67.
41. Тютюнник Я. В. Сучасні підходи до визначення економічної сутності оборотних активів підприємства *Економіка та держава*. 2021. № 4. С.157-162

42. Шарова С.В. Конспект лекцій з дисципліни «Економічний аналіз» для здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем «бакалавр» денної та заочної форм навчання спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» /Укладач: С.В. Шарова - Запоріжжя: Національний університет «Запорізька політехніка», 2019. Ч.2.– 78 с.
43. Швець Ю.О. Управління оборотними активами. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент.* 2015. – №13. – С. 127-130.
44. Шкільник І.О. Фінансовий аналіз: Навч. посібник за заг. ред. І.О. Шкільник: К: Центр учбової літератури, 2016.-368 с.
45. Юрчишена Л. В., Кречко О. С. Макроекономічний аналіз фінансування оборотних активів промислових підприємств України. *Бізнес Інформ.* 2020. № 11. С. 337–346.